

4

Wim Cuyvers
Het kamp
wordt (in
Nederland)
gebouwd

Wim Cuyvers Jan van Eyck Academie, Maastricht

Schrijvers, die vrienden

worden, zonder dat je ze ooit gezien hebt en waarvan je weet dat je hen nooit zal zien, hadden het al eerder gezegd: het kamp wordt geïnstalleerd, en we waren het er mee eens: het kamp wordt geïnstalleerd en we dachten altijd dat die vrienden het hadden over een algemene conditie. Maar deze zomer, zwerfend van zuid naar noord, van de Belgische grens tot in Amsterdam, zag ik dat het kamp werkelijk gebouwd wordt, dat het kamp een plaats gevonden heeft: het kamp wordt daadwerkelijk in Nederland gebouwd. Het actuele kamp is uitgetrokken: het is ruim honderd kilometer lang en moet gemiddeld ongeveer dertig meter breed zijn, meer dan driehonderd hectaren groot moet het dus worden. Het materiaal is niet langer baksteen of natuursteen maar beton. De wandeling van de Belgische grens naar Schiphol lijkt eindeloos, niemand spreekt me aan, niemand stuurt me weg, de camera die ik meedraag maakt dat iedereen die ik ontmoet denkt dat ik van het publiciteitsfront ben.

Nederland zeurt over de muren die elders in de wereld worden opgetrokken maar over de verschrikkelijke muur die in eigen land wordt opgetrokken en die het land zal doormidden snijden, zegt niemand iets.

Drie jongens en een wat oudere man zijn bezig de afsluiting te installeren, hun busje staat aan poort 30, daar waar een weg doodloopt tegen het kamp in opbouw, ze zijn met hun aftandse mountainbikes verder gereden tot op de plaats waar ze moeten werken. De rollen gaas, een meter of twee hoog liggen donker en dreigend, als geslachte en afgebrande varkens op een hoop, aan de rand van het terrein, op houten pallets samengebonden, de vier mannen hanteren eenzelfde soort tang, met die tangen rijgen ze het hekwerk met binddraadjes aan de betonnen paaltjes. Vier keer per paal, een paal om de twee meter, tweehonderd kilometer: vier maal tweehonderdduizend gedeeld door twee, gedeeld door vier, per persoon moeten ze honderdduizend keer dezelfde beweging maken. Twee kilometer verder rijdt een kleine vrachtwagen, daarop is een houder gemonteerd die het gaas laat afrollen. De glanzende metalen houder steekt vreemd schuin weg van de kleine vrachtwagen, langzaam rolt het donkere hekwerk af,

een volgende ploeg met een tractor met een speciale hefarm richt en spant het gaas strak tegen de betonnen palen. Nog wat verderop rijdt een felrode tractor, op die tractor is een buitenmaats grote blinkende schroefboor gemonteerd, om de twee meter worden gaten in de grond geboord, daarin steken weer andere mannen de betonnen palen. De mannen die de afsluiting installeren dragen fluorescerend geelgroene vestjes, zoals alle werkmannen hier.

Bovenop de betonnen palen schuiven ze metalen stukken, de metalen stukken zijn excentrisch gemaakt, het zijn die metalen opzetstukken die verraden wie wordt ingesloten en wie wordt buitengesloten. Door de excentrische metalen stukken die op de betonpaaltjes gemonteerd worden trekken de mannen drie prikkeldraden.

Het denkbeeldige vlak dat bepaald wordt door de drie lijnen prikkeldraden wijst onverbiddelijk aan wie wordt binnengesloten en wie wordt buitengesloten, want bij elke kooi, bij elke omheining, bij elke zoo, bij elk kamp kan men zich afvragen wie wordt ingesloten en wie wordt buitengesloten, maar wie bij dit kamp goed toekijkt weet het: de draden wijzen naar binnen, niet naar buiten, de afsluiting wil diegenen die binnen de afsluiting zijn er binnen houden, als je van binnen over de afsluiting heen wil kruipen, moet je, op tweeënhalve meter hoogte, een overhellend vlak prikkeldraad, beklimmen, dat is zo goed als onmogelijk, in Buchenwald maar ook in Auschwitz wisten ze dat al.

Over het kamp doen allerlei valse geruchten de ronde, die worden in stand gehouden door de vier informatiecentra die langsheen het kamp in opbouw zijn opgetrokken, glanzende informatiebrochures helpen de gladdere informatieverstrekkers om de drogredenen de wereld in te sturen, alle middelen zijn goed: groene daken en uitkijktorens, computersimulaties en maquettes. De drogredenen van het kamp zijn veiligheid, ecologie (de geperfectioneerde vorm van hygiëne) en boven alles economie.

De kampbouwers gebruiken alle middelen om de afscheiding te realiseren, soms is het kamp omgeven door water, gitzwart weerspiegelt het bleekgrijze beton zich in het gladde oppervlak, zoals in Dachau, soms

staat het kamp op hoge poten, de palen staan tot dertig meter uit elkaar. Het kamp wordt over het water van het Hollandsch Diep, net naast de spoorwegbrug, gelegd, het kamp schuift onder de Oude én onder de Nieuwe Maas, het kamp wordt over spoorwegen heen gebouwd, soms gaat het kamp ondergronds in een lange donkere gangvormige ruimte, kilometers lang, soms ligt het kamp verdiept in het landschap, schouwen steken verweesd in het landschap, een geblindeerd gebouwtje wijst aan waar het begin en het einde van de ondergrondse ruimte zich bevindt, wegen worden omgeleid om het kamp te ontwijken, soms worden metershoge schermen opgetrokken langs het kamp. Schuin geheide palen moeten de verschrikking opvangen. Soms zijn de metershoge hekken gemaakt uit transparante platen, soms uit metaal, opdat de kreten van de kampbewoners niet tot in de naburige woonwijken zouden doordringen. Over of achter die schermen kan je een oude of een nieuwe windmolen zien en de logo's van Ikea of McDonald's, op metershoge staketsels en je vraagt je af of zij het ding sponsoren. Het kamp wordt nooit doorsneden door wegen: wegen, spoorwegen, waterwegen, ze lijken het kamp allemaal te mijden, ze gaan er onderdoor of er overheen, nooit is er een kruising, het kamp is eenduidig en ééndimensioneel, het leven mag onder geen beding in contact met de dood komen, botsingen zijn er uitgesloten. Het actuele kamp past zich zwierig, gestroomlijnd en elegant in het vlakke Hollandse landschap in of het gaat op dikke, logge dreigende poten over de glazen huizen van Bleiswijk en tussen de licht purperen bloemenvelden, zware betonnen colonnades tussen de frêle glazen bouwsels. Het kamp duikt in donkere zwarte gaten, onder natuurgebieden en onder autosnelwegen, mannen met witte helmen en fluo-jasjes boven hun overall werken er, zonder te beseffen wat ze bouwen, zonder zich vragen te stellen wat ze doen, oranje vrachtwagens rijden af en aan.

Achter de hekken tekent zich het silhouet van deze of gene stad af, Breda, Leiden of Rotterdam, die zich in niets van elkaar onderscheiden. De aanleg van het kamp is een eindeloze reeks stedenbouwkundige, landschappelijke, ecologische en technische krachttoeren: het kamp loopt door het

gebied van de grote rivieren, het ingepolderde gebied, vaak zijn de constructeurs geconfronteerd met waterdruk en weinig weerstandbiedende grondlagen, soms zou je de indruk kunnen krijgen dat de enorme werken bedoeld zijn om de lijn des ondersheids die de natuur ooit tussen land en water meende te moeten aanhouden en waar Nederland bij middel van de inpoldering een einde aan gemaakt had, opnieuw in ere te herstellen. Pompen en generatoren worden aangevoerd en reutelen een langgerekte, gelijkmatige doodsrochel. Het kamp neemt alle mogelijke vormen aan om zich in te passen in het landschap, om elke confrontatie te voorkomen, geen pad of meerkoet, geen vos of ree mag in contact komen met de kampbewoners, alsof die hen zouden willen, of zouden kunnen vertrappen. Zoals in alle kampen worden de kampbewoners aangevoerd per trein, er wordt gezegd dat de trein snel zal rijden, sneller dan treinen in Nederland ooit gereden hebben, dat men tijd zal winnen.

De verwachte aanvoer in het kamp is 7.000.000 mensen internationaal per jaar, evenveel nationaal per jaar. Hoe lang zal het kamp kunnen doorgaan aan dat tempo?

Het kamp is hermetisch afgesloten, nu het nog in opbouw is al onder strenge bewaking: op de afsluiting hangen borden om te waarschuwen dat ontsnappen onmogelijk is en dat de terreinen er niet onbewaakt bij liggen: de zwarte silhouetten van een man en een hond op de gladde, witte achtergrond spreken voor zich. Onder- en overbruggingen zijn gemarkeerd met metershoge letter- en nummercodes. De hitte is nauwelijks dragelijk tussen de bleekgrijze betonnen wanden, in het kamp in opbouw is er nergens water te vinden, soms is het moeilijk wandelen tussen de stutten en bekistingen, tussen de metalen ankers en de opgestapelde bouwmaterialen, er is geen vogel te zien binnen de ruimte van het kamp en er is geen enkele vrouw: het kamp wordt gebouwd door mannen. Handschoenen van arbeiders liggen als een voorteken van de te verwachten gruwel, als afgekapte handen verspreid over het terrein. Ik blijf wandelen, de afsluitingen glijden aan me voorbij, het zweet verdampt onmiddellijk, er lijkt hier nu al te weinig zuurstof te zijn, het langdurig lopen over de grove

keien en de betonnen vloerplaten laat de spieren en de pezen en hun aanhechtingen tintelen, het lijf en de gedachten lijken elkaar te ontmoeten in een trance, ik herken de toestand waar lichaam en geest elkaar vinden in een dwingende ruimte en ik kan niet anders dan opnieuw te beginnen nadenken over ruimte, en opnieuw stel ik me de vraag waar ruimte en het maken van ruimte volgens mij, idiote architect, die alsmaar meer bezig is met het 'lezen' (i.e. ondergaan) van ruimte, in plaats van met het 'schrijven' (i.e. ontwerpen) van ruimte over gaat. En zoals altijd kom ik uit bij het feit dat ruimte meer van doen zou hebben met het existentiële dan met het sociale, dat het existentiële het sociale voorafgaat, dat als de grote existentiële vragen niet gesteld worden, we niet aan het sociale toekomen en dat de ruimte in staat is om die existentiële vragen te laten resoneren (zonder te ambiëren er de taal voor te zijn). En als ik nadenk over existentiële ruimte dan kom ik eens te meer bij het verschil tussen publieke en privé ruimte. Ik zweer dat ik niet houd van dialectisch denken, maar ik kan niet anders dan die twee, in hun meest pure vorm, als tegengestelden te zien en terwijl ik verder loop, terwijl de betonwanden me verder naar het noorden stuwen, de zon staat zo recht boven me, dat er zich nauwelijks een schaduw aftekent op de met zand bedekte betonnen vloerplaten, het blauw van de lucht weet ik alleen maar boven me, ik kan er niet naar kijken, overdenk ik nogmaals de simpele definitie die ik aan publieke meen te kunnen geven, als een canon, als een dreinerig deuntje zeurt het in mijn hoofd. 'Publieke ruimte is de ruimte waar iedereen op elk ogenblik kan doen wat hij of zij wil, publieke ruimte is de niet-geprivatiseerde ruimte, geprivatiseerde ruimte is de gecontroleerde ruimte, publieke ruimte is de ruimte van de overtreding, overtreding is het moment van de zelfverwerkelijking, het moment van de overtreding is een existentieel moment, in de publieke ruimte vinden we de behoeftigen, zij die hun behoefte, hun nood onderkennen, de kwetsbaren, zij die niets bezitten, die niets hebben, die (ook al is dat maar voor een ogenblik) niet in een eigen (i.e. geprivatiseerde) ruimte terecht kunnen, zij wijzen ons de publieke ruimte aan, de ruimte die door niemand wordt toegeëigend.'

Als publieke ruimte het tegendeel is van privé ruimte, en als publieke ruimte de ruimte is waar iedereen op elk ogenblik kan komen en eender wat kan doen, en als publieke ruimte de ruimte is die ontsnapt aan de economisering dan zal het duidelijk zijn dat de ruimte van het kamp waar ik doorheen loop maximaal geprivatiseerd en dus het tegendeel van publiek is. Het kamp is de absoluut geprivatiseerde ruimte en als publieke ruimte de ongecontroleerde ruimte is en dus de ruimte van de zelfverwerkelijking (want de ruimte van de zelfverwerkelijking, de existentiële ruimte, is de ruimte van de overtreding van de maatschappelijke norm) dan is het kamp de ruimte van de zelfvernietiging.

Een land laat zich doormidden snijden door geprivatiseerde ruimte. Het kamp wordt gebouwd door een (private) aannemerscombinatie, en ook het beheer van het kamp is in privé-handen, het contract voor het beheer van het kamp gedurende een periode van dertig jaar is het grootste publiek-private (i.e. verlies van publiek naar privé, i.e. het inruilen van 'wezenlijke' in voor 'onwezenlijke' ruimte) contract ooit afgesloten in Nederland (ruim drie miljard Euro), de investeringskost bedraagt rond de zeseneenhalf miljard Euro, zegt de professioneel vriendelijke man trots, alsof hij er de mensheid een dienst mee bewijst. Zeg het voort, zeg niet dat U het niet geweten heeft, vertel het voort: het kamp wordt gebouwd! Het kamp wordt gebouwd in het hart van Nederland.